

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO
V OLOMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

**PROBLÉMY SOUČASNÉ SIBIŘE POHLEDEM
ČESKÉ DOKUMENTARISTIKY**

**PROBLEMS OF CONTEMPORARY SIBERIA FROM
A VIEWPOINT OF
CZECH DOCUMENTARY FILMS**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

VYPRACOVALA: Romana Juríková

VEDOUCÍ PRÁCE: doc. Mgr. Jitka Komendová Ph.D.

2016

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala sama a uvedla všechny použité prameny.

V Olomouci 11.4.2016

podpis

Děkuji vedoucí své bakalářské práce paní doc. Mgr. Jitce Komendové Ph.D. za všechny cenné rady a připomínky, které mi během psaní bakalářské práce poskytla.

OBSAH

ÚVOD.....	5
1. ČESKÉ DOKUMENTÁRNÍ FILMY O SIBIŘI	6
2. ANALÝZA VYBRANÝCH FILMŮ	9
2.1. Sibiř – Duše v muzeu.....	9
2.1.1. Úvod k filmu	9
2.1.2. Současný život Jakutů	10
2.1.3. Vznik muzeí a muzeální kultury	11
2.1.4. Návrat víry do postsovětské Sibiře	14
2.1.5. Konflikt vracející se víry v muzejnictvím.....	15
2.1.6. Postoje obyvatelstva k návratu kultury	16
2.1.7. Shrnutí	18
2.2. Afoňka už nechce pást soby.....	19
2.2.1. Úvod k filmu	19
2.2.2. Eveni ve filmu Ryšavého	19
2.2.3. Obraz pastevectví na prahu 21. století	21
2.2.4. Usedlý způsob života	24
2.2.5. Odchod mladých lidí do města.....	25
2.2.6. Vztah dvou generací k pastevectví.....	26
2.2.7. Úpadek náboženství	30
2.2.8. Asimilace Evenů	31
2.2.9. Chudoba, kriminalita a alkoholismus.....	32
2.2.10. Shrnutí	32
ZÁVĚR	34
PEŽIOME	37
BIBIOGRAFIE	42

ÚVOD

Prostranství vzdálených plání a tajgy Sibíře nabízí pestrý výběr zajímavých otázek a témat a pro mnohé světové filmaře se v poslední době stává podnětem ke vzniku dokumentárních filmů. Ať už jsou to přírodní úkazy, nebo jedinečnost lidského života v sibiřské tajze, Sibiř je schopna zaujat diváka nevyčerpatelným množstvím filmových námětů.

Česká dokumentární scéna se v tomto ohledu také rozvíjí a vznikají filmová díla se zaměřením na východní Rusko v mnoha žánrových provedeních, zabývajících se různorodými tématy. Nelze je porovnávat s dokumentárními filmy světového rázu, jelikož se vyznačují vlastním charakterem. Charakter české dokumentární scény je velice pestrý a častokrát se celovečerní snímky o Sibíři dostávají do výběru těch nejlepších. Nicméně se o filmové tvorbě o Sibíři z produkce českých režisérů a o charakteru jejich tvorby nevedou důkladnější záznamy.

Za cíl si v této práci klademe přiblížit českou dokumentaristiku, vymežit žánry, které je na ní možné pozorovat. Poté budeme analyzovat zobrazení Sibíře v části tvorby jednoho z českých režisérů. Naším cílem bude přiblížit čtenáři problémy Sibíře, které autor ve svých dílech představuje a vysvětlit způsob, jakým autor danou problematiku interpretoval.

Nejdříve se v první kapitole pokusíme charakterizovat českou dokumentární scénu. Rozdělíme typy filmů na základě jejich vnějších rysů a cílového diváka. V této části také představíme dva nejvýznamnější autory české provenience, u kterých se Sibiř stala dominantním prvkem v jejich tvorbě. Všeobecně charakterizujeme oba režiséry a vymežíme rozdíly v jejich filmovém stylu a dominantních tématech v jejich tvorbě.

Dále se potom budeme věnovat jednomu vybranému autorovi, u něhož budeme sledovat zvolené tematické okruhy, kterým se v zobrazení Sibíře věnuje. Pokusíme se vysvětlit autorovo pochopení dané problematiky, s pomocí odborné literatury vytvořit historický podklad pro vysvětlení dnešní situace a přiblížit čtenáři této práce autorovu interpretaci. Opírat se při tom budeme o samotné filmy.

1. ČESKÉ DOKUMENTÁRNÍ FILMY O SIBIŘI

Česká dokumentární scéna je plná dokumentárních filmů, mezi kterými je možné najít i snímky, zabývající se prostředím východu Ruska. V české dokumentární filmografii o oblasti Sibiře jsou zastoupeny různé typy dokumentárních snímků. Je možné mezi nimi najít snímky, které se pohybují od cestopisů a reportáží z produkce cestovatelských pořadů, až po celovečerní filmy, které se vyznačují složitou kompozicí a poznávací ideou. Je proto možné najít mezi nimi filmy s tematikou lehkou i vážnou a zaměřují se na různé cílové skupiny diváků.

Pro širokou veřejnost jsou určeny filmy z produkce cestovatelských pořadů. Zastoupeny jsou v českém filmovém prostředí snímky s popisným cílem. Diváka najdou v laikovi, který ruskou Sibiř vnímá spíše jako turistickou lokaci nebo jako přírodní objekt. Mezi ně můžeme zařadit cestopisy a cestopisné pořady českých televizních společností nebo také dokumenty, které popisují historii Sibiře. Zvláštním typem dokumentu se staly i snímky, které vznikly na základě expedic na Sibiř. Formují obraz Sibiře pomocí záběrů prostředí divoké přírody a vlastní snahy o přežití v těžkých podmínkách.

Opakem jednoduchých dokumentárních reportáží jsou filmy celovečerní, které na české dokumentární scéně zaujaly filmové kritiky. Takové filmy byly natočeny především s cílem pozorování a porozumění samotné Sibiři. V české filmografii jsou zastoupeny většinou etnologickými filmy, nebo filmy s náboženskou či historickou tematikou. Mnohé z nich se zaměřují na pozorování dnešního obrazu postsovětské Sibiře nebo lidského života ve vzdálených končinách tajgy. Tyto filmy se snaží o proniknutí do hloubky duše ruské Sibiře a o pochopení lidského osudu a života v těchto prostranstvích. Vyznačují se proto zvláštní poetikou, ve které spolupracuje filmovaná realita s jistou mírou lyriky, která je produktem buď samotného filmovaného objektu, nebo autorovým postojem k němu. Nejznámějšími autory v této oblasti jsou v české dokumentaristice nepochybně Martin Ryšavý a Zdeněk Novotný-Bričkovský.

Tvorba Zdeňka N. Bričkovského je charakteristická především tématem poznávání duchovní oblasti na Sibiři. Jeho filmy jako *Nikolaj a Ludmila – v krajinách ticha* a *Raduga (slavnost duhy)* se vyznačují silným vlivem náboženské tematiky. Hrdiny jeho filmu jsou lidé žijící osamocným životem v Sibiři, kde nacházejí základní kámen svého duchovního života. Ve filmu *Nikolaj a Ludmila – V Krajinách ticha* se autor věnuje otázce hluboké víry, kterou jeho hrdinové interpretují různými způsoby jako víru v Boha a život

v harmonii s přírodou.¹ Ve filmu *Raduga* poté například objevuje hledání Pravdy skrze poznání vlastního jazyka.² *Legenda o ptačím vejci, Čekání na sobí spřežení, Vorga – Cesta mezi břehy* se věnují poznávání evropských a sibiřských etnik a jejich postojů k duchovnímu životu. Tvorbu Bričkovského spojuje centrální myšlenka, a to zanechání materiálního světa a oddání se vlastní víře, kterou podle autora může najít člověk jedině v sobě. Bričkovského filmy se díky této tématice a vysoké frekvenci lyrických záběrů vyznačují vysokou mírou lyriky. Pro svou výjimečnost získaly mnoho ocenění.

Druhým významným autorem a tak trochu opakem Bričkovského je Martin Ryšavý, český scenárista a dramaturg. Ryšavý se do popředí dostal díky své filmové, ale i literární tvorbě, v níž prezentuje obraz současné Sibíře. Na rozdíl od Bričkovského svou tvorbu staví na bourání českých stereotypů a na práci s kontrastem, který je možné najít jak na vnější kompozici, tak i v obsahu jeho tvorby. O kvalitě jeho práce svědčí fakt, že jeho tvorba je oceňována na mezinárodních festivalech.

Ryšavý svou ranou tvorbu založil na cestovatelské vášni, která ho dovedla do oblastí severní Sibíře. Navštívil několik měst, která se stala podkladem pro jeho filmovou i literární tvorbu. Během své cesty po Sibíři vytvořil několik dokumentární filmů jako *Argiš* (1995), *Sibiř – Duše v muzeu* (2000), *Afoňka už nechce pást soby* (2004) a *Malupien, Olšový spas* (2008), kde zmapoval životy a problémy místních etnik, jež vlivem sovětské modernizace ztratila podstatnou část své národní identity. Své cesty zachytil i v cestopisném románu *Cesty na Sibiř*, který díky své autenticitě a upřímnému pohledu na současnou Sibiř získal v roce 2008 ocenění Magnesia Litera.³ V roce 2010 vyšel jeho poslední film, *Medvědí ostrovy*, který věnoval osamělému životu na jakutské meteorologické stanici.

Jeho práce také zahrnuje díla, která se dotýkají národů východní Asie, konkrétně Vietnamu. *Kdo mě naučí půl znaku* (2006), *Země snů* (2009) a *Banánové děti* (2009) se věnují problémům mladé generace Vietnamců, žijících v České republice a imigraci.

¹ NOVOTNÝ-BRIČKOVSKÝ, Zdeněk. V krajinách ticha - Nikolaj a Ludmila. In: *Youtube* [online video]. [cit. 2016-04-04]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=C_W_glknFwI

² NOVOTNÝ-BRIČKOVSKÝ, Zdeněk. RADUGA (slavnost duhy) In: *Youtube* [online video]. [cit. 2016-04-04]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=PW3cf-Lm9_U

³ MAGNESIA LITERA: Vybrané vítězné knihy. [online] Dostupné z: <http://www.czechlit.cz/cz/hlavni-oceneni/magnesia-litera/>

Ve svých dílech Ryšavý klade důraz na přesné zobrazení toho, co při svých cestách vidí a jak dané fakty a lidi vnímá. Ve filmech je značně cítit snaha o skeptické zobrazení reality, tedy nepřikrášlování toho, co autor vidí. Zároveň svůj příběh vkládá do metafor nebo kontrastů. Autor své snímky zakládá na autentickém prožití reality, skutečném vztahu s postavami svých filmů a na snaze o hlubší porozumění pozorovanému tématu. Toto zobrazení však není provedeno na úkor lyrického prožití, které se do jisté míry také odráží na konečné verzi filmu.

Právě tvorbou Martina Ryšavého se v této práci budeme dále zabývat, jelikož velká část jeho tvorby je věnována současné sociální problematice málopočetných národů Jakutska. Ve snímcích o Jakutsku, na které se primárně zaměřil, se mu podařilo jedinečným způsobem zachytit doposud českou dokumentaristikou nedotčená témata. Jde především o současný život málopočetných národů a jejich integraci do moderního světa a s tím spojené problémy. Zaměřuje se na pozorování původně kočovných kmenů Jakutska, které se dnes považují za členy technologicky vyspělé společnosti.

K zobrazení cíle své práce využívá netradiční způsoby, jak poukázat na otázky, týkající se koexistence tradic původního obyvatelstva s vlivem moderních trendů. Na to, aby zachytil mnohostrannou problematiku existence národů v moderním světě, využívá pohledy různých skupin obyvatelstva, jako je inteligence, ale i prostý národ. Používá různorodé prostředky na zodpovězení otázek, které se dotýkají především postojů národa k vlastní historii a dnešnímu životu na Sibiři.

V této práci se budeme dále věnovat filmům, které jsou reprezentativní částí filmografie Ryšavého o málopočetných národech Sibiře. A to konkrétně filmům *Sibiř – Duše v muzeu* a *Afoňka už nechce pást soby*, kterých společným jmenovatelem jsou výrazy jako asimilace národů, modernizace sibiřského prostředí a průmyslu, či zachování původního náboženství a tradice kočovnictví. Tyto filmy mají společnou základní tematiku, ale odlišují se interpretací postojů etnik k stejným problémům.

Důvodem pro výběr jeho tvorby je zajímavost filmů po jejich obsahové a interpretační stránce, neboť díla M. Ryšavého jsou na české scéně jediná, která zaznamenávají sociální problematiku sibiřských málopočetných národů na prahu 21. století. Autor v nich poukazuje na problémy malých etnik, která si určitě zaslouží pozornost diváků po celém světě.

2. ANALÝZA VYBRANÝCH FILMŮ

2.1. SIBIŘ – DUŠE V MUZEU

2.1.1. ÚVOD K FILMU

První celovečerní film Martina Ryšavého *Duše v muzeu* se odehrává v prostředí Jakutie, jako většina jeho snímků a to konkrétně na břehu řeky Leny, kde se autor setkává s postavami svého příběhu.

Republika Sacha (Jakutsko) leží v centrální Sibiři a je typická svým původním kočovným obyvatelstvem. Právě to byl důvod, proč se stala cílem autorovy cesty. Tématem prvního snímku Martina Ryšavého je prezentace málopočetných národů, které žijí na tomto území, a to obzvláště Jakutů, kteří tu tvoří třetinu obyvatelstva⁴.

Na rozdíl od původního záměru se hlavní myšlenkou filmu *Duše v muzeu* nestalo kočovnictví, ale pozorování a prezentování současného problému národa Jakutů skrze nově se rozvíjející obor muzejnictví.⁵ V dnešní době, kdy představuje zánik malých kultur celosvětově aktuální problém, je etnologický dokumentární film Martina Ryšavého velice přínosný, protože poukazuje na problémy zanikající kultury Jakutů a zachycuje pokus o její obnovu formou muzeí a studování starých materiálů.

Centrem zájmu režiséra se stalo město Žigansk a okolí města Jakutsk, kde v průběhu filmu jedno muzeum vzniká. Nachází se v hustěji osídlené části Jakutska v okolí řeky Leny, které bylo odedávna domovem Jakutů.⁶ V tomto městě se během natáčení dokumentárního filmu otevírá nové muzeum, kterého cílem je zachování zbytku lokálního materiálního dědictví. Jde především o zachovávání jejich hmotného dědictví, které kvůli postupnému zavádění západního způsobu života ztrácí. Na jejich příkladu režisér poukazuje na problematiku muzejnictví a postojů národa k obrození místních tradic.

⁴ YAKUTSKHISTORY.NET: *Якуты*. [online]. Dostupné z:

<http://www.yakutskhistory.net/%D1%8F%D0%BA%D1%83%D1%82%D1%8B/>

⁵ КАСТИЕЛЛОВА, Марина. *Мартин Рышавы любит Сибирь и шаманов*. [online]. Dostupné z:

http://www.radio.cz/ru/rubrika/bogema/martin-ryshavy-lyubit-sibir-i-shamanov?set_default_version=1

⁶ ЛЕВИН, М.Г. – ПОТАПОВ, Л.П. *Народы Сибири. Этнографические очерки*. Москва-Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1956. s.267.

2.1.2. SOUČASNÝ ŽIVOT JAKUTŮ

Jakutsko už od začátku 20. století podléhá modernizaci, kvůli které se navzájem na tomto území konfrontuje původní jakutská kultura s tou západní. V současné době se národ Jakutů považuje za moderní společnost, jelikož jejich způsob života se už jenom málo liší od toho západního.

Podobně jako i jiné národy severní Sibiře, byl národ ovlivněn ruskou politikou ve 20. století. Ta spočívala v modernizaci a snaze o asimilaci domorodých národů Sibiře k ruské populaci.⁷ Tlak ze strany Rusů na tradiční jakutskou kulturu zapříčinil proměnu jakutské demografie i zvyklostí obyvatelů. Jakuti, původně chovatelé koní⁸, byli nuceni se přizpůsobit usedlému způsobu života, ke kterému je vedl nový systém, a v důsledku tlaku ze strany ruské společnosti přijali mnoho elementů západní kultury. V důsledku toho dnes většina Jakutů preferuje usedlý způsob života v nově vzniklých sibiřských městech a usedlostech. Svě původní povolání provozují jenom v malé míře. Chov koní a sobů je dnes vnímán jako přežitek minulosti a obyvatelé se k němu vracejí jenom z nouze nebo povinnosti.

Jejich negativní vztah k původní národní kultuře se odráží hlavně na úpadku chovu koní, který kdysi tvořil velkou část jejich hospodářství. Počet původních farem není vysoký a tradiční zvyky jako dojení kobyl a výroba nápoje *kumys* z kvašeného kobyliho mléka, který používali u šamanských obřadů, pomalu zaniká. Ryšavý tento úpadek zachycuje ve svém filmu, kde Jakuti sami přiznávají nižší zájem o tradice.

Z filmu je zřejmé, že všechny stereotypy, které jsou v Evropě spjaty s pohledem na sibiřské národy a jejich život v ruské tajze bez vlivu moderních komodit, jsou chybné. Ze záběrů můžeme jasně pochopit, že západní ruská civilizace se natrvalo začleňuje do životů malých národů. S menší mírou kočovnictví se změnila i doprava v Jakutsku. Ve vesnici se doprava z transportu na koňském nebo sobím hřbetu, který je pro Jakuty typickým, posunula k automobilizaci. Na základě záběrů z filmu je možné soudit, že transport s pomocí zvířat zcela nezmizel, ale uvádí se, že automobily jsou často využívány a to i během tradičních jakutských svátků, což vytváří zvláštní pocit směsi starého a nového.

⁷ FRENCH, R.A. - WOOD, Alan. (eds.). *Development of Siberia: People and resources*. London : Macmillan, 1989. s.79. ISBN 0333462440.

⁸ ЛЕВИН, М.Г. – ПОТАПОВ, Л.П. *Народы Сибири. Этнографические очерки*. Москва-Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1956. s.272.

Kromě toho je nemožné si nevšimnout moderního oblečení, které je pro Jakuty už přirozené. Organizovaná představení, prezentace v institucích a účast na rituálu během svátků jsou jedním z mála možností, kdy je možné vidět původní oděvy Jakutů. Existenci rozporu mezi českým stereotypem a realitou potvrzují ve filmu i čeští muži, kteří žijí v Jakutsku, a dosvědčují, že byli také překvapeni pozitivním přístupem zaostalých etnik k moderním komoditám. Co se týče jakutské inteligence, ta hodnotí městské prostředí negativně. Má za to, že podporuje zánik původní jakutské kultury, nositelem které byli kočovníci. Usedlost Jakutů vnímá jako vývoj, který ale nelze zvrátit, i když vidí, že ničí jejich vlastní kulturu.

Přestože se moderní elementy ve velké míře vštěpují do základních životních podmínek Jakutů, obyvatelé se od rozpadu sovětského svazu z různých důvodů obracují zpět k své vlastní národní identitě. Jakutsko se stalo jedinou oblastí, kde se ve větší míře objevují snahy o zachování vlastní národní identity.⁹ Dávají tak prostor zakládání muzeí a obnově tradice šamanizmu na základě etnografických knižních materiálů. Martin Ryšavý se ve filmu *Duše v muzeu* zaměřil právě na pozorování problematiky muzejnictví, jelikož snahy obyčejného národa a inteligence o obnovu tradiční kultury, která je už polomrtvá, přinášejí mnoho rozporuplných otázek ohledně autenticity obnovené kultury. Autor při svém bádání přináší všestranný pohled na společnost a postoje většiny Jakutů k dané problematice.

2.1.3. VZNIK MUZEÍ A MUZEÁLNÍ KULTURY

Postupná modernizace Sibíře ze strany sovětské vlády a ústup původní jakutské kultury dala v minulém století prostor vzniku muzeí, která tuto kulturu zachovávají. Jakutsko, jak je ve filmu *Duše v muzeu* uvedené, se za posledních několika desetiletí stalo oblastí bohatou na muzea.

Základním kamenem muzejnictví je sběr jakutských předmětů: darovaných i nalezených. Ve filmu se dozvídáme o vzniku prvních muzeí. Ta se zrodila důsledkem dlouhého vlivu ruské politiky na tomto území. Ve 30. letech minulého století, kdy projevilo

⁹ FRENCH, R.A. - WOOD, Alan. (eds.). *Development of Siberia: People and resources*. London : Macmillan, 1989. str.93. ISBN 0333462440.

Rusko zájem o odstranění zaostalosti malých kultur v oblasti Sibiře, došlo k částečné integraci Jakutů do ruské společnosti a potlačování jejich kultury.

Postupně bylo odstraněno mnoho prvků jakutské kultury, což způsobilo úpadek jejich tradičních řemesel a duchovního života, ale i změnu národního charakteru. Během sovětských časů byla prezentována myšlenka, že víra v boha ani jiná stvoření, jakými jsou jakutští duchové, nejsou založeny na skutečnosti.¹⁰ Jakuti, kteří uznávali šamanismus, se jejich vlivem od náboženství odcizili. Režim kladl důraz především na vzdělanost a šamanství považoval za výsledek jednoduchého uvažování negramotných lidí. Nařizoval tak tvrdou „dešamanizaci“ Sibiře¹¹ a později se postava šamana stala hrdinou komedií¹², což se odrazilo na dalším vývoji populace a její postoji k vlastní národní identitě.

Až v 70. letech se u Jakutů projevil zájem o uchování jejich kultury ze strany novovzdělané jakutské inteligence, která pochopila důležitost vlastního národního dědictví¹³ a začala se sběrem předmětů kultury a informací o jakutské kultuře. Pracovnice muzea ve filmu popisuje sběry předmětů kultury, vykonávané dětmi při exkurzích. Mluví však i o tom, že děti vedli k tomu, aby poznali svou kulturu, ale přitom si byli vědomi, že jsou součástí společnosti, kterou už poznačil technologický pokrok.

Podle interpretace autora tyto snahy přispěly k muzealizaci jakutské kultury, tedy k tomu, že lidé svou kulturu označili za minulost. Podle autora byl vznik muzeí jakutské kultury v 70. letech snahou o zachování jejich dědictví ze strany Jakutů, kteří chtěli uchovat pozůstatky své kultury, avšak mohla být zároveň i politickým tahem, jehož cílem bylo odstranění původních zvyků a víry Jakutů tím, že jejich kulturu označí za muzeální, tedy mrtvou. Muzea, kromě uchování kultury, sloužila podle jeho interpretace jako nástroj na propagaci zachování národní kultury, což vyvolalo pocit, že pozůstatky živé kultury jsou už ztracené, a tak byly postupně nahrazovány novou ruskou kulturou. Jakutská kultura se tak stala kulturou čistě muzeální. Tato ideologie poznačila obyvatele Sibiře a přetrvává v obdobné formě i dnes.

¹¹ GAUTHIER, Y. *Xenofontov aneb strážce chrámu* In: KSENOFONTOV, *Sibiřští šamani a jejich ústní tradice: s dodatkem Šamanismus a křesťanství*. Praha: Argo, 2001. s. 33. ISBN 80-7203-334-4.

¹² Tamtéž, s. 35.

¹³ FRENCH, R.A. - WOOD, Alan. (eds.) *Development of Siberia: People and resources*. London : Macmillan, 1989. s. 93. ISBN 0333462440.

Dnes je muzejnictví v Jakutsku velmi rozvinuté. Po pádu sovětského svazu se lidé, kteří byli od své národní kultury odcizeni, začali zajímat mnohem víc o své národní dědictví. I to je ale podle autora jenom snahou o oživení mrtvé kultury v muzeích.

Ve filmu se snažil autor zachytit všechny způsoby, jakými se dnes Jakuti snaží svou kulturu uchovávat a zvyšovat o ni zájem. Presentací muzea, jeho exponátů, historie a skutečných příběhů poukazuje na názory vzdělaných Jakutů na zachovávání památek pomocí zřizování muzeí a jiných institucí. Příběh Ryšavého filmu se zčásti odehrává v muzeu, které je představováno jeho profesionálními pracovníky. Materiální stránku muzejnictví autor zachycuje pomocí záběrů během rozhovorů, kde pracovníci muzea uvádějí cíle a způsoby ochrany exponátů, vysvětlují podstatu jejich použití a historii jednotlivých předmětů kultury, nacházejících se v muzeu. Objekty ale považují za exponáty a ne předměty kultury, což dokazuje jejich odcizení od původní kultury.

Autor také poukazuje na zřejmou folklorizaci kočovnictví, kterou dokazuje snímky při otevíracím ceremoniálu v žiganském muzeu, kam přijíždí kočovníci, aby prezentovali lidem odvětví, v němž pracují.

V průběhu filmu se koná i konference „Hudební etnografie tunguso-manžurských národů“. Cílem institutů je prezentace tradic a reálií místních etnik. Tyto instituty zkoumají tradice z pohledu folkloristiky a snaží se je pomocí starší generace představit lidem, kteří o ní projeví zájem. Na konferenci, která v rámci filmu v institutu probíhala, je možné vidět lidi, kteří organizují představení své kultury. Takové představování kultury se snaží přivést pozornost na aktuální problematiku upadající kultury národů Jakutska a zvýšit o ní zájem.

Z filmu tedy vyplývá, že i dnešní pořádání konferencí a skladování exponátů s cílem navrátit kulturu do současného světa, vyznívá uměle. Postupný návrat Jakutů k jejich národní kultuře po dlouhé pauze v dějinách pomocí muzeí a konferencí, je podle autora umělým návratem k minulosti a přispívá jenom k folklorizaci a další muzealizaci jakutské kultury, ne k jejímu skutečnému obrození. Autor tedy ve filmu prezentuje názor, že činnost muzea má v Jakutsku dvojí charakter: zachovávající a zároveň umrtvovací. Přichází s názorem, že i když je zachovávání národního dědictví přínosné, návrat k původnímu stavu je už nemožný.

2.1.4. NÁVRAT VÍRY DO POSTSOVĚTSKÉ SIBIŘE

I když autor prezentuje názor, že jakutská kultura se stává čistě muzeální, pracovníci muzea přivádějí mnoho příkladů, které jsou podle nich důvodem skutečného obrození víry na Sibiři. Náboženská tematika, jak už i samotný název filmu naznačuje, je velkou částí dokumentu a představuje problém i pro samotné etnikum.

Náboženství v Jakutsku je z velké míry založeno na tradici víry v duchy na základě motivu přírody. Duchové jsou představeni ve světě stromy, zvířaty, ale i místy, či předměty.¹⁴ Stará víra, která byla v průběhu let potlačena, se zachovala u místních obyvatel v podobě pověr, které dnes získávají význam. Nastává tedy otázka, zdali se kultura opravdu nachází jenom v muzeích, nebo se doopravdy vrací i do životů obyvatel.

Ve filmu pracovníci muzea mluví o takzvané ztracené generaci, která dělí starší a mladší generaci Jakutů. Tato generace vyrůstala v socialistickém ateizmu a nebyla vedena k víře v duchy přírody. Přesto tato generace, jež tvoří velkou část jakutské populace, dnes projevuje zájem o minulost v podobě návratu k starému náboženství.

Žena z muzea potvrzuje přirozený návrat této generace k náboženství a poukazuje na různé situace ze současné doby, které potvrzují pravdivost pověr, ve které začínají věřit. Víra v staré duchy se podle ní postupně začleňuje do povědomí obyvatel na základě legend a příběhů, jež přetrvaly v ústních, ale i písemných formách. Zčásti se u této generace znovu vrací vůle věřit v staré duchy, která se za sovětských časů vytratila. Pověry ale nejsou vírou v pravém slova smyslu. Jsou jenom odrazem strachu z duchů, který měli jejich předkové. Avšak i díky těmto pověrám dochází u obyvatel k částečnému obrození původního náboženství.

Návrat víry zakládá inteligence na příbězích, které podle nich nutí Jakuty věřit ve své původní náboženství. Pracovníci muzea svými vsuvkami popisuje předměty v muzeu, jejich historii a příběhy. Zmíněné příběhy jsou docela často založeny na nadpřirozeném základu. Sbíráni a uchovávání předmětů v muzeu podle obyvatel zapříčinilo různá neštěstí. Nešťastný osud lidí, kteří s předměty přišli do styku, přisuzují duchům míst a předmětů, které si svým neuctivým postojem pohněvali. Jako příklad se uvádí příběh mužů, kteří chtěli přinést do muzea bulžnickové žernovy a nemohli je odnést z místa, dokud neprovedli starý rituál a nepožádali duchy o povolení odnést je z místa.

¹⁴ ЛЕВИН, М.Г. – ПОТАПОВ, Л.П. *Народы Сибири. Этнографические очерки*. Москва-Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1956. s. 301.

Rovněž uvádí, že děti, které sbíraly v 70. letech exponáty do muzea, neměly šťastný život. Autor v tomto tématu zpovídá více lidí, kteří vyprávějí o rozličných událostech, spojených se sběrem předmětů kultu, které podmínily strach obyvatel z duchů.

I když náboženství jako takové u mladší generace upadá, lidé jsou pořád pověřiví a různá neštěstí, která se stávají za přítomnosti předmětů, nebo na místech, kde věří v přítomnost duchů, přisuzují jejich hněvu za nerespektování a rouhání. Návrat víry v duchy se podle všeho upevňuje každým neštěstím, protože lidé pomalu začínají opětovně věřit v hněv duchů Sibíře. Tyto příběhy slouží jako základ obnovení staré sibiřské víry, což je velice slibné pro budoucnost šamanského náboženství na Sibíři. Jako východisko ze situace lidé vidí navrácení starých rituálů, podle kterých žili jejich předkové, a respektování duchů, aby si je nepohněvali.

Na druhé straně tyto události vyvolávají velký strach obyvatelstva, aby si duchy nepohněvali i samotným umělým návratem k rituálům. V jakutské společnosti se totiž v poslední době objevují pokusy o navrácení šamanských obřadů. Obyvatelé se na základě tzv. národního obrození začínají opět hlásit k šamanství a prezentovat se jako pokračovatele svých předků.

2.1.5. KONFLIKT VRACEJÍCÍ SE VÍRY S MUZEJNICTVÍM

Vracející se pověry o duších a šamanech se potom dostávají do konfliktu se samotným muzejnictvím, které sbírá předměty, spojené s jakutským náboženstvím.¹⁵ Pracovnice popisuje několik případů, kdy se pověry dostávají do konfliktu se samotnými exponáty.

Příběhy se týkají především expozice šamanského kostýmu a vybavení šamana, vystavovaných v jakutských muzeích. Šaman, hlavní postava v animistickém sibiřském náboženství, byl vnímaný jako spojení světa lidí s duchy.¹⁶ Velkou nevýhodou muzejnictví je proto fakt, že šamanské předměty jsou častou součástí vystavovaných expozic.

Mezi exponáty, které jsou ve filmu zmíněny, patří samozřejmě šamanský oblek, se kterým se také pojí nadpřirozené legendy. Tyto příběhy samozřejmě podporují vznik

¹⁵ КАСТИЕЛЛОВА, Марина. *Мартин Рышавы любит Сибирь и шаманов*. [online] Dostupné z: http://www.radio.cz/ru/rubrika/bogema/martin-ryshavy-lyubit-sibir-i-shamanov?set_default_version=1

¹⁶ ЛЕВИН, М.Г.- ПОТАПОВ, Л.П.. *Народы Сибири. Этнографические очерки*. Москва-Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1956. s. 300.

pochybností a podněcují účinnost pověr ve společnosti. Postupný návrat k těmto pověrám se potom odráží hlavně na vztahu jakutské inteligence, ale i obyvatel k předmětům kultu a muzeálním expozicím.

K šamanskému kostýmu, který podle nich zapříčinil několik neštěstí, se chovají s respektem a strachem. Vystavují se proto repliky kostýmů, které podle nich nemají žádný vztah se šamany. Strach, který kvůli skladování těchto zvláštních předmětů nastal, podněcuje víru v lidi v nadpřirozeno a napomáhá návratu víry. Lidé, podle slov muzeální pracovnice, mají z místa, kde jsou uloženy tyto silné duchovní předměty, strach a v noci muzeum nenavštěvují, protože se říká, že tam jsou slyšet různé zvuky. Všechny tyto události podporují víru Jakutů v staré duchy a nutí je, aby znali vlastní kulturu.

Muzejnictví se ale také dostává do komplikované situace, kde si oponují dva zcela rozdílné přístupy k zachování kultury. Na jedné straně je institucionální pohled na ochranu památek etnika a na druhé straně je strach obyvatel z pohněvání duchů tím, že budou tyto předměty skladovat a vystavovat. Při expozici předmětů pak nastávají situace, kdy jednak nesmí vystavovat silné předměty kultu, protože je to v rozporu s jejich vírou, nebo jsou vystavované předměty vnímány spíše jako předměty kultu, než jako exponáty muzea.

U některých objektů a předmětů je v důsledku silné víry ze strany obyvatel obtížné definovat, je-li předmět exponát, nebo součást kultury. Vystavování předmětů je jedno z dilemat, kterým musí pracovníci čelit. Předměty, které vystavují, jsou totiž ještě pořád pro některé obyvatele živým předmětem kultu. Lidé se k nim chovají jako k předmětům spojeným s jejich náboženstvím a nerespektují pokyny muzea, co může zkomplikovat vystavování exponátů.

2.1.6. POSTOJE OBYVATELSTVA K NÁVRATU KULTURY

I když se zjevně tradice v Jakutii udržují a obyvatelé se snaží o jejich návrat, toto dodržování podle muzejníků není již v souladu s jejich pravou vírou. Ryšavý ve filmu prezentuje obrození šamanské tradice, kterou nazývá neošamanismus.

Podle pracovníků muzea se dnes hlásí k šamanství mnoho lidí bez toho, aniž by se jejich upřímnost dala nějak ověřit, a provozují staré rituály na základě přečtených materiálů. Inteligence považuje tyto tendence obyvatelstva za imitace, které nikdy nenahradí původní rituály, prováděné jejich předky.

Vlivem popularizace původních kultur ze strany státu a snahou o muzeální zachování jejich kultury, se lidé se sami snaží o částečný návrat tradic. Na druhé straně však muzejníci pozorují, že i když se obyvatelé stavějí k návratu tradic pozitivně, jejich přístup k dodržování pravidel je benevolentnější. Jak je naznačeno i v druhém dokumentu M. Ryšavého *Afoňka už nechce pást soby*, postoje obyvatel Sibíře jsou na téma náboženství a starých zvyků rozporuplná. Během několika desetiletí 20. století vymizelo správné pochopení víry a opětovné vykonávání rituálů už nehraje stejnou roli.

Obřady, které kdysi Jakuté vykonávali, jsou dnes vnímané pouze jako zvyky nebo učebnicové příklady a opětovné vykonávání zastaralých rituálů není současné generaci vlastní. I když se lidé navenek snaží o obnovu tradic, zdají se být příliš zasaženi dlouhou pomlkou v historii, a proto k nim necítí přímý vztah. Lidé se snaží vykonávat rituály a vracet se k oslavě národních svátků, ale jejich výsledkem je jenom imitace předešlých rituálů.

Muzejníci kritizují postoje obyčejných lidí k rituálům a fakt, že se zachování vlastní národní identity věnují jenom povrchně. Tvrdí, že lidé nejsou odhodláni dodržovat národní a náboženské zvyky celý rok a při vykonávání obřadů je nedodržují správně. Považují se za pravé následovníky šamanů, aniž by znali pravou podstatu své víry. Muzejníci uvádějí některé příklady, kdy lidé už nerespektují tradice. Jedním z příkladů je Ysyach, svátek kobyliho mléka, který je jedním z největších svátků Jakutů. Tento svátek je jednou z oslav, které každoročně dodržují. Během svátku jsou vykonávané rituály nového roku, začátku jara.¹⁷ Pracovníci muzea však kritizují, že během svátku, který je pro Jakuty velice důležitým pozůstatkem minulosti, se lidé nechovají přiměřeně. Ze šamanského svátku se stala hlučná oslava a popíjení. Pracovnice mluví o kumyse, tedy o kobyliím mléku, používaném při rituálu během Ysyachu, který už ani nevyrábí podle tradiční receptury, a také o tom, jak se chovají k tomuto tradičnímu šamanskému nápoji. Dalším příkladem bylo nerespektování poklidného okolí řeky, kde podle tradic nesmí lidé pořádat oslavy, ale i tak to dělají. Tyto situace jsou v rozporu s tím, co se lidé snaží o sobě prezentovat. Na jedné straně se chtějí aktivně zúčastňovat aktivního duchovního života a na straně druhé tyto tradice popírají svým vlastním chováním.

¹⁷ GAUTHIER, Y. *Xenofontov aneb strážce chrámu* In: KSENOFONTOV, *Sibiřští šamani a jejich ústní tradice: s dodatkem Šamanismus a křesťanství*. Praha: Argo, 2001. s. 30. ISBN 80-7203-334-4.

Na základě těchto faktů si ve filmu *Duše v muzeu* autor pokládá otázku, zdali je jakutská kultura opravdu mrtvá a přežívá jenom v muzeích, nebo se doopravdy vrací do současného moderního Jakutska, jak tvrdí Jakuté.

2.1.7. SHRnutí

Ve filmu *Duše v muzeu* jsme se potkali s problematikou vracejících se zvyků, které jsou podle Ryšavého jenom odrazem bývalé kultury. Interpretace problematiky muzejnictví je složitá, jelikož samotní obyvatelé neznají jednoznačnou odpověď na tuto otázku. Autor přichází k názoru, že se Jakuté pro rozpadu sovětského svazu upínají na polomrtvou kulturu, kterou se pokoušejí obnovit pomocí muzeální činnosti a obnovy rituálů.

Prezentuje otázku muzejnictví dvěma způsoby. Jeden z nich je pozitivní, tedy ten, kde muzejnictví zachovává pozůstatky zanikající kultury. Na druhé straně však představuje názor, že takové vystavování kultury vytváří z kultury živé mrtvou muzeální kulturu. Popularizace muzejnictví v Jakutsku může skutečně na jedné straně zachovat existující kulturu tak, aby docela nezanikla. Na druhé straně se však tato kultura nedá nazvat přirozenou. Muzeální uchovávání tradic přináší s sebou otázky, zdali umělé udržování zvyků přispívá k pravému obrození národní kultury, nebo je jenom politickým nástrojem na její vyhlazení.

Při svém pozorování však Ryšavý naráží na problematiku postojů k muzeálním exponátům a na šířící se pověry, které se podle obyvatel stávají čím dál tím více základem pro skutečné obrození sibiřské víry. Stará víra se v jejich životech projevuje jenom v podobě zvyků a pověr, které, jak už bylo dokázáno, mají pořád vliv na společnost. Návrat tohoto strachu z pověr tak nemusí znamenat celkový návrat víry. Existuje totiž riziko, že takzvané obrození kultury bude znamenat jenom návrat rituálů, které budou svou kulturu prezentovat na povrchní úrovni, ne jako živou kulturu, nýbrž jako pseudofolklorismus, tedy uměle navrácené tradice.

2.2. AFOŇKA UŽ NECHCE PÁST SOBY

2.2.1. ÚVOD K FILMU

Afoňka už nechce pást soby je považován za nejznámější dokument Martina Ryšavého. Byl natočen jako druhý při jeho cestě do Ruska a díky svým obsahovým a filmařským kvalitám získal v roce 2004 ocenění na mezinárodním festivalu dokumentárních filmů v Jihlavě.¹⁸

Hlavní myšlenkou tohoto filmu je zobrazení málopočetného etnika Evenů, žijícího v Republice Sacha. Poté, co se ve svém předchozím filmu *Sibiř – Duše v muzeu* Ryšavý zaměřil na jakutské muzejnictví a názor inteligence na obrození kultury v Jakutsku, chtěl autor poznat názor obyčejného člověka na tuto problematiku.

I když jsou oba filmy založeny na podobném podkladu, tedy na současném životě a postojích sibiřských etnik k tradičním hodnotám, do velké míry se liší zpracováním a konečným výsledkem. Ve filmu *Afoňka už nechce pást soby* autor plánoval zachytit názor obyčejného člověka na problematiku zániku kultury a opětovné snahy o obnovení jejich vlastních tradic,¹⁹ avšak cíl autora se v průběhu natáčení přeformoval na zobrazení každodenního života kočovných Evenů, jejich reálií a zvyklostí. Ty jsou skoro kompletně separovány od všech pokusů institutů o zachování jejich kultury.²⁰ Během filmu je prostřednictvím rozhovorů odhalena pravdivá skutečnost o životě na Sibiři a současných problémech Evenů. Film zachycuje postoje lidí k tradici kočovného pastevectví, modernizaci Sibiře a uspořádání společnosti v postsovětském Rusku. Autor zobrazuje následky, které zanechala sovětská modernizace v prostoru severního Jakutska.

2.2.2. EVENI VE FILMU RYŠAVÉHO

Příběh dokumentárního filmu se odehrává v prostředí severní Sibiře a jeho hlavními postavami se stali místní obyvatelé města Sakkyryr v Jakutsku.

Národ Evenů, který se stal objektem pozorování, je známý svým kočovným způsobem života, jenž tvoří podstatnou část jejich historie a kultury. Část Evenů, žijící

¹⁸ ЛАШТОВИЧКА, Михал. *Успех фильма «Афонька уже не хочет пасти оленей» или - Чешский документалист Мартин Рышавы.* [online]. Dostupné z: <http://www.radio.cz/ru/rubrika/razgovor/uspeh-filma-afonka-uzhe-ne-xochet-pasti-olenej-ili-cheshskij-dokumentalist-martin-ryshavy>

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Tamtéž.

v Jakutsku, se živí převážně chovem sobů, které používají jak na přesun, tak i za účelem získávání potravy a kožešin.²¹ Sobi jsou už odedávna součástí národní kultury tohoto etnika. Tradice pastevectví byla s Eveny trvale svázaná už od 18. století, kdy se prvně objevily informace o hromadné pastvě sobů kvůli využití jejich produktů, ale jejich chov začal ještě v dřívějších dobách, kdy byly využívány spíše k transportu.²² Chov sobů se stal pro národ tradičním řemeslem a na začátku 20. století patřila právě sakkyrská stáda sobů, která autor sleduje, k těm největším v Jakutsku²³.

Počet obyvatel, kteří se dnes hlásí ke skupině evenského etnika, žijícího v Jakutsku se odhaduje na přibližně 15 tisíc²⁴. Svým počtem v sakkyrské oblasti tvoří menšinu obyvatelstva, což zapříčiňuje, že částečně podléhá postupné asimilaci s kulturou ať už jakutskou, nebo ruskou. Malý počet obyvatel a jejich přesídlování do měst v poslední době vytváří nepříznivé podmínky hlavně pro zachování kočovného pastevectví a ztěžuje tak udržení evenské kultury.

V rámci filmu se autor zaměřuje na pozorování a poznávání problematiky úpadku kultury v moderní Sibiři, přičemž jeho cílem je pozorování kočovnické skupiny 9. stáda, kde se tyto problémy také projevují. Hlavní postavou filmu je mladý pastervec sobů Afanasij Konstantinov, kterého autor vybral jako názorný příklad mladé generace pastervců, která byla od svého narození ovlivněna modernizací Sibiře.

Dokumentární snímek nabízí interpretaci problémů současného pastevectví očima mladého pastervece Afanasije, kterému všichni říkají Afoňka. Témata, která se stala obsahovou náplní dokumentárního filmu, jsou prezentovaná prostřednictvím rozhovoru s Afoňkou a jeho příbuznými a známými, mezi kterými vystupuje i jeho vzdálená teta Marie Jegorovna Kolesová, představitelka starší generace, se kterou je možné porovnat Afoňkovy názory. Postavy svým vyprávěním vyjadřují vlastní postoje ke kočovnému způsobu života, řemeslu a současným problémům Evenů. Díky kontrastu názorů Afanasije Konstantinova, jeho tety a příbuzných je tak možné nahlédnout pod povrch jednoho z nejstarších povolání, které se v Jakutsku provozují.

²¹ FRENCH, R.A. - WOOD, Alan. *Development of Siberia: people and resources*. London : Macmillan, 1989. s. 74. ISBN 0333462440.

²² *История и культура эвенков. Историко-этнографические очерки*. Санкт-Петербург: Наука, 1997. s. 63. ISBN 5-02-028337-1.

²³ Tamtéž, s. 64.

²⁴ АССОЦИАЦИЯ КОРЕННЫХ МАЛОЧИСЛЕННЫХ НАРОДОВ СЕВЕРА: *Ассоциация эвенков* [online]. Dostupné z: <http://yakutiakmns.org/associaciya-evenov>

2.2.3. OBRAZ PASTEVECTVÍ NA PRAHU 21. STOLETÍ

Hospodářství chovu sobů přešlo v minulém století modernizací, která od základu změnila způsob života Evenů. V prvních desetiletích po říjnové revoluci se málopočetné národy Sibíře staly objektem zkoumání a odstranění jejich zaostalosti se stalo jedním z cílů režimu.²⁵ Oblast Jakutska, spolu s jinými oblastmi Sibíře, byla oblastí, na kterou se zaměřili, aby vytvořili společný organizovaný průmysl a zásobili ruské obyvatele.²⁶ Odstranění zaostalosti bylo vykonáno především hromadnou kolektivizací v období 1929 -1930, kdy se vytvořili v oblasti Sibíře sovchozy, sjednocující majetek Evenů a celá rodová společenství. i když se zpočátku Eveni stavěli na odpor, v roce 1936 kolektivizace úspěšně skončila.²⁷

Eveni se za několik desetiletí ke společném kolektivizovaném stádu přizpůsobili, zanechali svůj původní způsob kočování, a v důsledku toho po rozpadu Sovětského svazu toto uspořádání u evenských kočovníků zůstalo. Činnost kolchozů a sovchozů po roce 1989 nahradila státní finanční pomoc a o rozvoj se pokoušejí po privatizaci i místní zemědělské firmy.²⁸ Cílem státu je i dnes podporování domorodých národů kvůli zachování pasteveckého odvětví a dovozu jejich produktů, a proto různě zasahuje do správy stád.

Na základě Afoňkovy výpovědi se odkrývá obraz dnešního stavu sobích stád v Jakutsku. Afoňka opisuje postupný úpadek sobího hospodářství. Úpadek je podle něho způsobený zlomem okolo roku 1980, kdy začala postupná degradace celého odvětví. Afoňka sám porovnává čísla z osmdesátých let, kdy na jakutských stepích kočovalo 15 stád. Dnes se jejich počet snížil na 4. Příčinu vidí v počtu sobů, který se podle jeho informací dramaticky snížil o tisíce kusů, což se odrazilo na celém odvětví. Tento pokles byl v Rusku více než padesátiprocentní, jelikož z původního počtu 2,5 miliónů kusů (1969) se snížil na 1,2 miliónů (2001)²⁹. Pokles v úrovni hospodářství byl zapříčiněn ekonomickými příčinami a z téhož důvodu byli Eveni nuceni prodat svá stáda.

²⁵ *История и культура эвенгов. Историко-этнографические очерки.* Санкт-Петербург: Наука, 1997. s. 8. ISBN 5-02-028337-1.

²⁶ ЛЕВИН, М.Г. – ПОТАПОВ, Л.П.. *Народы Сибири. Этнографические очерки.* Москва-Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1956. s.771.

²⁷ Tamtéž, s. 771.

²⁸ ИЛИН: *Оленеводство в России.* [online]. Dostupné z: <http://ilin-yakutsk.narod.ru/2005-1/18.htm>

²⁹ ИЛИН: *Оленеводство в России.* [online]. Dostupné z: <http://ilin-yakutsk.narod.ru/2005-1/18.htm>

Autor zobrazuje ve filmu dva systémy spravování sobích stád, které dnes v Jakutsku fungují. Jedním z nich je uvedené sdružené kočovnictví, které je u Evenů vnímané jako pozůstatek systému hromadného kolektivizovaného stáda. Druhým uspořádáním je vracející se soukromé vlastnictví stád. Obě tyto uspořádání jsou ale do určité míry pod dohledem státu. Presentace tématu kolektivního a soukromého vlastnictví je založena na kontrastu, který vytváří postavy Afoňka a jeho teta Marie Jegorovna svými výpověďmi. Afanasij mluví o práci pro sovchoz a Marie Jegorovna, představitelka starší generace, hodnotí vliv státu na činnost sovchozů i soukromých stád.

Afoňka je zaměstnancem místní firmy, která zaměstnává Eveny. Stáda podle jeho slov dnes formálně spravuje Agrofirma. Tato firma je státním správcem pozůstatků odkoupeného kolektivizovaného majetku. Firmy, jež byly vytvořeny s cílem zajímat se o hospodářství na Sibíři, jsou odběratelem produktů kočovných pastevců a zároveň poskytovatelem jejich finančního ohodnocení a dodávek naturálií do Sakkyryru.

Afoňkův postoj k firmě je subjektivní. Sám žil jenom v uspořádání oficiálního 9. stáda a popisuje jenom život v něm. Objektem Afoňkova popisu je nízký plat a materiální dodávky, ale i vztah ke stádu. Nízký plat je ve vztahu k zlé hospodářské situaci pochopitelný, ale nedostačující. Na druhé straně ho považuje za velkou výhodu, jelikož pravidelná mzda a dodávky surovin do Sakkyryru jsou pro pastevce velkou výhodou. Podle Afoňky mnoho lidí ve stádu nemá jiný zájem o hospodářství, než to, aby dostali od společnosti plat a zabezpečili tak své rodiny. Svědčí to tedy o velkém vlivu uspořádání na postoje pastevců, a o jejich velké závislosti na mzdě, kterou jim Agrofirma poskytuje. Stát, jak se dozvídáme, různými způsoby zasahuje do vedení společných stád. To, jak se zdá, ale pastevcům nevadí, protože si zvykli na zásahy do svého hospodaření.

Na druhé straně je prezentované soukromé kočovnictví tetou Afoňky, Marii Jegorovnou. I přesto, že jsou státní stáda největším chovatelem sobů v Jakutsku, je možné najít i stáda, jež pořád patří Evenům. Spravování vlastních stád bylo po rozpadu sovětského svazu opětovně povoleno a v současné době se také těší postupnému návratu.³⁰ Tento systém zastupuje postava Marie Jegorovny Kolesové, která posuzuje v druhé části filmu vývoj hospodářství za poslední desetiletí.

³⁰ VITEBSKY, Piers. *Sobí lidé: Život se zvířaty a duchy na Sibíři*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) ve spolupráci s Českou asociací pro sociální antropologii (CASA), 2009. s.67. ISBN 978-80-7419-005-6.

Soukromý sektor, který v minulosti byl jediným systémem, dnes tvoří jenom malý zlomek předchozího pasteveckého odvětví. Marie Jegorovna vysvětluje, že je to výsledek kolektivizace. Naráží přitom na minulost, kdy patriarchální rodová společenství vlastnila stáda, a podle počtu sobů ve stádu se soudil majetek dané rodiny.³¹ Tvrdí, že po zavedení sovchozu všichni účastníci svůj majetek odevzdali, i když i nedobrovolně, do rukou státu. Marie Jegorovna považuje život v sovchozu za život pod dohledem státu, jenž řídí stáda a tak ovládá i osud člověka. Kritizuje zásahy státu do jejich způsobu kočování a starostlivosti o zvířata. Mluví o nařízeních, které neschvaluje, protože nechce, aby jí někdo mluvil do způsobu, jakým pracuje na základě dlouholeté tradice. Možnou spolupráci ze strany sovchozu rázně odmítá, i kdyby to znamenalo ztrátu státní podpory. Svůj postoj zakládá hlavně na porovnání předchozího obrazu kočovnictví s dnešním stavem. Marie Jegorovna vůči nově zavedenému systému vyjadřuje pochyby a nedůvěru, které jsou založeny na její vlastní povaze a preferencích.

Ve své výpovědi Marie Jegorovna také hodnotí zaměstnání v sovchozech a vliv státu na samotné pastevectví. Vidí tento systém jako negativní aspekt pasteveckého hospodářství a přivádí do diskuse argumenty pro výběr soukromého sektoru před kolektivním. Ve své výpovědi vyjadřuje oddanost pastevectví, které vidí jako úděl, který jí byl dán od narození. Má rada věci „po staru“, tak jak jsou vyzkoušené mnohými generacemi a brání se změně. Nevnímá jí úplně negativně, ale nevidí důvod, proč by měla měnit způsob, jakým je naučena žít, jenom kvůli státnímu nařízení. Marie Jegorovna odmítá z principu následovat moderní systémy sdruženého kočovnictví a žije si sama pro sebe. Jako důvod vidíme její osobní vztah k povolání.

Tady narážíme na problém rozdílného názoru generací na samotné pastevectví. Marie Jegorovna, jako představitelka starší generace, má blíže k principiálním hodnotám, které jsou založeny na osobním vztahu k tradici národa a odmítání nových systémů, které popírají národní zvyklosti. Afanasij, jako mladý člověk, má své hodnoty založené na jiném hodnotovém žebříčku a má sklony spíše k přijetí moderního systému a podpory státu, jenom aby se jeho životní podmínky zlepšily. Modernizace a problematika kolektivizovaných stád byla v minulém století příčinou změny ve stádech, a tedy ovlivnila

³¹ ЛЕВИН, М.Г. – ПОТАПОВ, Л.П.. *Народы Сибири. Этнографические очерки*. Москва-Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1956. s.768.

i vývoj společenských tendencí v brigádě. Tyto změny se přímo dotkly samotného postoje pastevců ke stádu. Tyto tendence i dnes ovlivňují, spolu s jinými faktory, mladé pastevce.

2.2.4. USEDLÝ ZPŮSOB ŽIVOTA

Jedním z hlavních důvodů vzniku problému u Evenů je ve filmu Martina Ryšavého městské prostředí, ve kterém dnes vyrůstá mladá generace.

Jakutsko už několik desetiletí podléhá urbanizaci a modernizace Jakutska zasahuje hlavně do struktury zvyků Evenů a do jejich sociálního života. Změny, které nastaly u evenské populace za posledních několik let, se především dotkly demografie obyvatelstva, která byla ovlivněna snahou o omezení kočovnictví a zvýšení vzdělanosti na Sibiři ze strany státu.³²

V minulosti bylo u kočovných národů zvyklostí, že rodina pastevce kočovala spolu se stádem. Avšak po kolektivizaci a restrukturalizaci ve 20. století tato zvyklost pomalu zaniká. Jedním ze státních projektů v rámci odstranění zaostalosti Sibiře, byla stavba obydlí pro pracovníky nově vzniklých kolchozů.³³ Tam místních kočovníci přebývají, když nekočují. Od restrukturalizace Jakutska po revoluci bylo kočovnictví postupně vystřídáno polokočovným životem Evenů.³⁴ Ženy a děti dnes mohou, ale nemusí kočovat se stádem. Rodina pastevců se obvykle v období letních měsíců přidává ke stádu a v zimních se zase vrací zpátky do svých trvalých obydlí v usedlostech.³⁵ Tam ženy pracují a děti navštěvují internátní školská zařízení.

Usedlost a inklinace k městskému prostředí je jedním z faktorů, které do velké míry ovlivňují vztah mladší generace ke kočovnému životu. Pastevci jsou vychováváni ve vesnici, která je určená pro členy jejich rodiny. Do obydlí se potom často vrací, když právě nevedou soby sibiřskou tajgou. Ve filmu máme šanci nahlédnout do obydlí Afanasije, když pastevci do svého obydlí přicházejí.

³² FRENCH, R.A. - WOOD, A.. *Development of Siberia: People and resources*. Londýn : Macmillan, 1989. s. 96. ISBN 0333462440.

³³ ЛЕВИН, М.Г. – ПОТАПОВ, Л.П.. *Народы Сибири. Этнографические очерки*. Москва-Ленинград: Издательство Академии наук СССР, s.771. 1956.

³⁴ Tamtéž, s.774.

³⁵ *История и культура эвенков. Историко-этнографические очерки*. Санкт-Петербург: Наука, 1997. s. 67. ISBN 5-02-028337-1.

Afoňkovo obydlí, i když je z něho cítit zastaralost a působí chudě, obsahuje základní technické vybavení jako je magnetofon nebo televizor, který Afoňkova rodina dostala rok před natáčením filmu. Přítomnost techniky dokazuje snahu Evenů o následování technického pokroku. Láká je moderní obraz společnosti. Etnikum, i když žije v chudých podmínkách, není tak odtržené od světa, jak se zdá. Společnost přijímá některé moderní věci, a i když návštěvník předpokládá, že málopočetný národ uprostřed Sibíře, věnující se tradičnímu odvětví, bude zapomenutým člověkem uprostřed tajgy, tento předpoklad je nesprávný. Používání techniky a například i moderního oblečení se už stalo součástí života moderního Evena. Dokazují to i snímky ve filmu, kde se muž stará o soby a má na sobě tričko s potiskem. Tyto moderní přístroje a oblečení však upozorňují na propast mezi tradičním životem málopočetných národů a modernizací a zároveň ostře zdůrazňují obraz chudoby a zastaralosti.

Součástí života v osadě je i místní kulturní život, který je zobrazen na záběrech ve filmu. Divák sleduje představení v tradičních kostýmech. Film *Afoňka už nechce pást soby* je rovněž uveden vstupem amatérského rádia, které moderuje Afoňka se svými kamarády. Kulturní život je také věcí, bez které si mladá generace neumí představit život.

Usedlý způsob života byl prvním krokem k celkové urbanizaci Sibíře. Postupná urbanizace a trend přejímat moderní prvky evropské kultury v současné době zasahuje do tradičního obrazu evenské kultury a mění ji na nepoznání. Evropský způsob života láká především mladou generaci. Nabízí možnost uplatnění se ve městě, které zabezpečí mladým Evenům příznivější životní podmínky a více rozptýlení než kočovný život. Mnoho lidí si proto vybírá toto prostředí a opouští kočovná stáda.

2.2.5. ODCHOD MLADÝCH LIDÍ DO MĚSTA

Jedním z největších problémů, kterým dnešní evenské kočovnictví čelí, je postupný úpadek zájmu mládeže o kočovnictví. S postupnou modernizací Sibíře a snahou o integraci do moderní společnosti se evenské etnikum potkává s otázkou, co se stane s kočovným pastevectvím sobů v budoucnu. Ve filmu *Ryšavý* nachází hlavní důvody, proč lidé opouštějí stáda, právě v existenci měst na Sibíři.

V posledních letech se totiž objevil trend odchodu mladých do města, způsobený důrazem na moderní způsob života a povinné vzdělání. Mladá generace často vyrůstá

v internátních školách a sám Afoňka říká, že dětství prožil v Sakkyryru a Pokrovsku. Život ve městě s novodobou technikou se stává pro ně neodmyslitelnou součástí. Mladá generace Evenů pořád víc touží poznávat město a pracovat v oblasti, která není tak fyzicky namáhavá a nezajímavá jako pastevectví. I když počty lidí, kteří odcházení nejsou závratné, je cítit, že dostupnost vzdělání a městského prostředí výrazně ovlivňuje vnímání mladé generace. Podle výpovědí ve filmu je primární příčinou odchodu lidí do města vidina lépe placené a lehčí práce. Podle Marie Jegorovny město mladým lidem nabízí vzdělání a útěk od života u stáda, ke kterému necítí patřičnou odpovědnost.

Afoňkův příbuzný vidí jeden z důvodů, proč se mladší generace nezajímá o pastevectví, v pověstném „sibiřském tichu“. Mladí lidé jsou podle něj zvyklí na městský ruch a nevydrží dlouho v pokojném sibiřském prostředí. Podle Eveny ve filmu je důvodem odchodu fakt, že v sibiřském tichu na odlehlých místech v tajze, je člověk ponechán vlastním myšlenkám, a úplně separován od veškerého městského života. Stává se z něj „osamělý vlk“, na což si mladá generace neumí zvyknout.

2.2.6. VZTAH DVOU GENERACÍ K PASTEVECTVÍ

Ve většině filmu se autor snaží detailně vykreslit postoje ke kočovnictví a důvody, proč mladá generace přistupuje k pastevectví negativně. Hlavním argumentem je pro něj práce u stáda, která je namáhavá, a existence lepšího řešení ve formě městského prostředí.

V druhé polovině filmu však přichází s postavou z generace starší, která poskytuje kritický náhled na subjektivní postoje mladých. Autor vytváří díky jejímu názoru kontrast, který ozřejmuje celou situaci i z druhé strany. Marie Jegorovna se staví proti novému myšlenkovému trendu mladých pastevců. Vytvořený kontrast reflektuje rozdílné vnímání života u stáda očima dvou generací. Názory mladé a starší generace se poněkud liší a to na základě jejich vlastních zkušeností, prostředí, ve kterém žili a vyrůstali. Autor s pomocí Afoňky a jeho tety Marie Jegorovny a rozhovorem s nimi přibližuje rozporuplnou situaci v tajze.

V první části filmu je důraz kladen na Afoňkův postoj, který zadává velice subjektivní atmosféru do filmu. Afoňka popisuje práci ve stádu, kterou považuje za příliš namáhavou. Popisuje práci se zvířaty, kočování po tajze a vyhledávání nových pastvin pro soby, což považuje za fyzicky náročné a málo ohodnocené. Jeho očima tak autor

prezentuje pastevectví jako zastaralé odvětví, z kterého se lidé nemůžou vymanit. Dává to tedy prostor pozitivnímu vyjádření na adresu městského prostředí, kde moderní Eveni tráví část svého času. Afoňka se celkově vyjadřuje v prospěch moderní společnosti a městského života, co sdílí spolu s celou mladší generací, která vyrůstala v městském prostředí. Svou přítomnost u pasteveckého stáda vidí jenom jako dočasnou záležitost a vyjadřuje touhu odejít do města, kde, jak říkal, chtěl už v minulosti získat práci. Chce se tímto způsobem vyhnout práci u stáda. I když sděluje, že ho k práci ve stádu pořád něco táhne, zdá se, že pocit odpovědnosti za stádo není až natolik silný, aby u něj zůstal napořád.

Celková reakce Afoňky na pastevectví není kladná, právě proto, že svou práci považuje za nezajímavou. Jako největší faktor toho, proč se mladí stěhují do města, vidí Afoňka fakt, že život v tajze je pro něj jednotvárný a fádní. Ve městě je mu nabídnuto rozptýlení, což mu tajga poskytnout nemůže, protože tam nemá žádné jiné problémy než práci. Vidíme tak první pohled na pastevectví, který dokazuje negativní postoje lidí, kteří vidí pastevectví především jako těžkou a nezajímavou práci, a ne jako pozůstatek své kultury. O mnoho raději by žili ve městě, ve kterém vyrůstali. Afoňka sám o sobě říká, že se ve městě chtěl stát řidičem, aby se nemusel vrátit.

Marie Jegorovna, představitelka starší generace, vidí hlavní důvod tohoto postoje ve vlivu městského prostředí, a v celkovém naladění mladší generace pro evropské trendy. Sama vypadá, že pokrok, který přinesla doba, odmítá a chce, aby věci zůstaly tak, jak byly. Je totiž přesvědčená, že člověk může být šťastný i bez moderního zařízení. Marie Jegorovna, jak už bylo naznačeno, zastupuje názor, že žít podle obrazu svých předků je to nejlepší, co může pro sebe a svoje potomky udělat. Vyjadřuje svoje přání, aby její děti také dál žily tak, jak žije ona, a byly věrné tradici pastevectví. Na rozdíl od Afoňky, který vidí jenom negativa pasteveckého života, Marie Jegorovna své povolání vnímá jako jednoduché, protože starostlivost o soby je jedinou náplní jejich práce. Tradiční kočovnictví vidí jako způsob respektování tradice a vlastní svobody. O svobodě pastevce se zmiňuje i Afoňkův příbuzný, který tvrdí, že život pastevce je v mnoha aspektech svobodný, protože když se postará o soby, může si dělat, co chce a zároveň cítí pozitivní odpovědnost vůči rodině.

Marie Jegorovna, na rozdíl od Afoňky, který nevnímá žádné vnitřní naplnění z práce se soby, svoji práci chápe spíše jako spojení s přírodou. Její vnitřní život je založen na souzvuku pastevectví a její vlastní osoby. Vnímá samu sebe jako součást přírody,

pozoruje soby a jejich interakce s koňmi, své děti učí pást soby s láskou a porozuměním, což jsme u mladší generace neviděli. Na záběrech možno sledovat hru jejich dětí, vztah dětí ke zvířatům, které dokazují, že jsou šťastné. Sama Marie Jegorovna tvrdí, že si děti život bez zvířat neumí představit. Marie Jegorovna žije v souzvuku s přírodou a tradicemi, které jsou důležité pro její vnitřní život. Výraz v její tváři a dialog s touto osobou přináší do filmu atmosféru pokoje a vyrovnanosti s vlastním osudem. Tento vztah je zčásti založen na duchovní tradici Evenů.

Marie Jegorovna ve své výpovědi také kritizuje moderní pastevice, kteří, jak už bylo zmíněno, vnímají pastevectví jenom jako povolání, které jim zaručí přísun peněz. Poukazuje přitom na nízký věkový průměr pracovníků pro Agrofirmu. Vnímá mladou generaci jako lidi, kteří nemají potřebné vlastnosti k tomu, aby se starali o soby jako jejich předkové. Popisuje jejich postoj k pastvě jako nezodpovědný, protože podle jejích slov, mnoho z nich nemá dostatečnou trpělivost být se stádem delší čas. Podle ní mladí pastevcí nemají dostatečné odhodlání, které je potřebné pro jejich povolání. Svoje názory projevuje hlavně na téma generace, která je ukázaná ve filmu prostřednictvím Afanasije, a tedy vytváří zajímavý obraz mladých pastevců, kteří se chtějí začlenit do moderní společnosti, ale zároveň opouštějí své tradice. Postoj, který jsme viděli u Afanasije a částečně se s ním mohli ztotožňovat, byl díky Marii Jegorovně vyvrácen, protože ta viní z úpadku pastevectví pastevice samotné.

Jejich odlišný názor se odráží i na jejich vztahu se zvířaty. Soby hrají v kultuře Evenů velkou roli. Na základě jejich přírodního náboženství byli sobi součástí jejich obřadů³⁶, a tedy jsou už stovky let svázané s jejich kulturou. Dnes je využívají především jako pracovní zvířata a lidé opomínají starý náboženský význam, jenž mají pro evenskou kulturu.

V mnohých pasážích filmu se objevují sobi jako dominantní prvek snímku, avšak v mnohem prozaičtější formě nežli náboženské. Ve scénách je zdůrazněn fakt, že sobi slouží Evenům hlavně jako chovný dobytek, zdroj potravy a produktů. Dokazují to početné snímky, které zachytávají až brutální zacházení se zvířaty, které je však kvůli jejich přežití a pohodlí potřebné. Zpílování paroží a jejich zabíjení pro zisk sobího masa a kožešin patří k přirozeným zvyklostem kočovníků a k náplni jejich práce. Při rozhovoru to potvrzuje

³⁶ ЛЕВИН, М.Г. – ПОТАПОВ, Л.П.. *Народы Сибири. Этнографические очерки*. Москва-Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1956. s. 769.

i Afoňka, který však dodává, že pro zabití soba se může stát důvodem i jeho neposlušnost nebo choroba.

Vedle toho je postavená druhá stránka jejich spolužití. Sobi pro Eveny netvoří jenom zdroj obživy a kůže. Národ zvířata používá jako dopravní prostředek, kterým se transportují z jedné pastviny na druhou. Jízdní sobi už v minulosti Evenům zaručovali transport, dokonce ještě v dobách, kdy neexistovala žádné oficiálně organizovaná stáda. Přesun se soby se stal díky svým mnohým výhodám přirozeným a nejlépeším způsobem transportu po Sibíři.³⁷ Fakt, že sobi slouží jako způsob dopravy, je podložen ve filmu početnými záběry, kde se muži snaží zkrotit soby, aby se na nich dalo jezdit, nebo s jejich pomocí putují napříč pláněmi Sibíře v lyrických pasážích filmu.

Ve filmu jsou zobrazení hlavně domestikovaní sobi, kteří jsou součástí chovu. Tito sobi se však také dělí na soby sovchozní, tedy tu většinu stáda, o kterou se starají z příkazu státu, a vlastní jízdní soby. Afoňka uvádí, že se sobím transportem je svázána stará tradice. Podle něj dostává každé dítě v určitém věku soba, na kterém se učí jezdit a slouží k jeho osobnímu transportu. Současně se o něj stará jako o přítele a jeho soba nikdo nemůže zabít jako ty, co patří k chovu. Z Afoňkovy výpovědi je cítit, že své jízdní soby mají rádi. Na druhou stranu však Eveni uvádějí, že kdyby existoval život po životě, chtěli by být „kýmkoli, jen ne sobem“, což dokazuje, že sobi jsou pro novodobé Eveny především symbolem těžké práce, zotročení, a osudu, který plně závisí od jejich pastevce.

Marie Jegorovna ze starší generace se naopak vyjadřuje na téma sobů velmi pozitivně. Na základě svého vztahu k náboženské tradici přistupuje k otázce zvířat jinak, než její mladší kolegové. Pozoruje je a vnímá je jako součást svého života. Znamená to, že část evenského populace pořád vnímá spojení mezi sobem a jeho pastevcem. Marie Jegorovna se podobně vyjadřuje na téma psů a koní, která jsou podle ní vyšším stvořením, nežli jenom chovným a pracovním zvířetem.

Tyto dva pohledy na vztah ke zvířatům přináší komplexní pochopení složitého vztahu mezi člověkem a zvířetem v prostředí sibiřské tajgy, který je založen na vzájemném spolužití a spolupráci. Dokazuje, že mladší generace nevnímá propojení člověka s přírodou, a proto se tyto generace tak liší.

³⁷ *История и культура эвенков. Историко-этнографические очерки.* Санкт-Петербург: Наука, 1997. s. 63. ISBN 5-02-028337-1.

2.2.7. ÚPADEK NÁBOŽENSTVÍ

Jedním z důsledku úpadku evenské kultury je také zapomínání na zvyky a tradice, mezi kterými je také náboženství. Eveni byli odedávna vyznavači starodávných duchů. Vyznávali duchy na základě přírodních motivů, jako například duchy tajgy, slunce, zvířat.³⁸ Jejich náboženství hluboko zasahovalo do jejich kulturních tradic, ze kterých vystupovaly především rituály. Tomuto tématu se věnoval už ve filmu *Duše v muzeu*, ale ve svém druhém díle se zaměřuje na pohled pastevců na tyto otázky.

Afoňka o sobě mluví jako o člověku moderní doby, který na duchy nevěří. Nicméně se cítí povinen vykonávat rituály, což se dá chápat jako věrnost tradici. Podobně to vidíme i v *Duše v muzeu*, kde se lidé o některé zvyky zajímají ze strachu a dělají je preventivně, protože i když se cítí být moderními lidmi, jsou na nich stále patrné známky staré kultury a působení přírody. Afoňka ale na rozdíl od nich tyto zvyky nevnímá jako náboženství. Přesto je dodržuje. Podobně, když se v osadě vykonává rituál na ochranu dítěte, mluví se spíše o zvyku než o pevné víře v starodávné duchy. Tento fakt zcela pochopitelný, když vezmeme do úvahy postupnou modernizaci a její zásah do náboženství.

V jedné scéně Afoňka mluví o medvědu, kterého on nazývá jménem, a současně tvrdí, že Marie Jegorovna by nikdy slovo „medvěd“ nepoužila, protože to zakazuje její víra. Starší generace ještě na duchy v přírodě věří, a jak už bylo dokázáno, toto spojení s přírodou kladně ovlivňuje jejich vztah ke kočovnému životu i jejich životní filosofii.

Ústavy v Rusku tvrdí, že zachování pastevectví je jedním z nejlepších způsobů jak zachovat tradice daného etnika. V mnoha směrech ale etnikum problematiku úpadku vnímá zcela jinak. Jejich společenství se postupně přibližuje obrazu modernějšího společenství a jejich hodnoty se posouvají na jiná místa. Lidé už tedy nemají zájem zachovávat víru, ztracenou během doby, kdy žili pod vlivem sovětské politiky na Sibiři.

2.2.8. ASIMILACE EVENŮ

Na rozdíl od filmu *Sibiř- duše v muzeu*, kde je hlavním bodem dokumentu názor intelektuální společnosti na téma zániku kultury málopočetných národů, v tomto filmu je možné vidět reakci na snahy vědců a institucí o zachování sibiřských kultur. Problémy

³⁸ ЛЕВИН, М.Г. – ПОТАПОВ, Л.П.. *Народы Сибири. Этнографические очерки*. Москва-Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1956, s. 769.

spojené s úpadkem jejich kultury, vidí lidé i jako přirozený vývoj sibiřského obyvatelstva, zapříčiňující postupný zánik jejich kultury.

Asimilace je přirozený děj, který zasahuje do málopočetných etnik Sibiře už po staletí. Sousedící kultury se navzájem ovlivňují a jejich kultury se mění. Eveni, jako menšinové obyvatelstvo Jakutska, jsou přirozeně nuceni se přizpůsobovat a postupně asimilovat se sousedními kulturami. Tuto kulturu představují především Jakuti, se kterými žijí společně.

Dnes asimilace působí problémy především v oblasti jazyka, který je pohlcován silnějším sousedem a v jejím důsledku klesá jazyková úroveň evensky mluvících obyvatel. Dnes jsou všichni Eveni, žijící v Jakutii multilingvální³⁹ a objevuje se tendence poklesu počtu evensky mluvících obyvatel. Ve filmu evensky mluví jenom Marie Jegorovna, kterou autor vyzývá k tomu, aby pojmenovala předmět v záběru. Ostatní komunikují v jakutském a ruském jazyce. Mnoho členů mladší generace kvůli nízkému používání rodného jazyka evenský jazyk neovládá. Sám Afoňka přiznává, že i když jeho prarodiče ovládali evenský jazyk, on už evensky nemluví.

Ruské vzdělávací ústavy se od roku 1932 snaží zavádět povinnou výučbu evenského jazyka na školách.⁴⁰ Tento záměr, od něhož v průběhu let upustili, byl později znova obnoven. V současné době se tento záměr udržuje a v Jakutsku existuje několik škol, ve kterých se děti učí evenský jazyk. Cílem těchto škol je naučit evenskou populaci jazyk aspoň na komunikační úrovni.

Ve filmu jsou ukázány záběry z evenské základní školy a je prezentován názor obyčejného člověka na snahu institucí zachovat jejich rodní jazyk. I když snahy jazykovědců jsou poměrně aktivní, nepotkává se u evenské populace skoro žádnou reakcí. Afoňka tvrdí, že se ve škole učil evensky 2 dny a nic se nenaučil, protože ničemu nerozuměl.

Jeho příbuzný se staví k úsilí o opětovné navrácení jazyka svému etniku také relativně lhostejně. Tvrdí, že asimilace s jakutskou a ruskou kulturou je nevyhnutná. Eveni si jsou vědomi toho, že jejich kultura i jazyk jsou postupně asimilovány, ale podle nich už nemají co ztratit. Na rozdíl od jazykovědců a muzejníků je učení ve školách populací

³⁹ ЛЕВИН, М.Г. – ПОТАПОВ, Л.П.. *Народы Сибири. Этнографические очерки*. Москва-Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1956. s.761.

⁴⁰ Тамtéž, s.774.

vnímáno jako výuka mrtvého jazyka. Nevidí proto důvod zachraňovat něco, co už je ztracené.

2.2.9. CHUDOBA, KRIMINALITA a ALKOHOLISMUS

Dalším vedlejším tématem, které se ve filmu objevuje, je celková chudoba na Sibiři, kriminalita a alkoholismus u evenské populace. Režisér ve své práci uvádí současný stereotyp o Sibiři a o tom, že se lidé podle něj pohybují na pokraji smrti hladem. Afoňka s úsměvem jeho tvrzení potvrzuje a říká, že se tento názor u nich také rozmohl. Jak jsme už tvrdili u popisu Afoňkova domu, Eveni jsou v kontaktu s moderním vybavením, to však nevyvrací fakt, že zlá úroveň sobího hospodářství mnoha rodinám, toužícím po moderním obydlí, nemůže poskytnut to, po čem o tajze sní. Ve vesnici s dřevěnými domy je cítit velká chudoba, která je pro Sibiř typická.

Pravděpodobně to je důvodem pro nárůst kriminality a alkoholismu. Téma kriminality se zmiňuje jenom okrajově, když se autor Afoňky ptá na život ve vesnici. Podle Afoňky je vesnice plná sebevrahů, což už ale po letech nevnímá jako něco zvláštního. Problémem se však pro Eveny může stát alkoholismus, o kterém autor mluví hlavně ve svém literárním díle, kde popisuje závislost sibiřských obyvatel na vodce.⁴¹ Ve zpracování filmu *Afoňka už nechce pást soby* se této problematice věnuje jenom jednou a to, když Afoňka uvede neúspěch své řídičské kariéry ve městě jako důsledek nočního popíjení. Nicméně oba tyto sociální problémy jsou faktory, které ovlivňují celkový život evenského pastevece a ovlivňují tak i dnešní evenskou národní kulturu.

2.2.10. SHRNU TÍ

Ve filmu *Afoňka už nechce pást soby* autor zobrazuje současné problémy života Evenů. Na základě existujícího generačního rozdílu mezi dvěma postavami poukazuje na rozdílné vnímání kočovného pastevectví a rozdílný přístup k vlastní kultuře, jenž zpozoroval mezi mladou a starší generací.

Ve filmu prezentuje generaci mladých pastevců, která vlivem městského, technicky vybaveného prostředí, které jim nabízí mnoho výhod a příležitostí, opouští kočovné

⁴¹ RYŠAVÝ, Martin. *Cesty na Sibiř*. Praha: Revolver Revue, 2011. 613 s. ISBN 978-80-87037-39-3.

odvětví. Hlavní důvod pro odchod je zajímavost městského prostředí a jednotvárný život u stáda.

Hospodářství se nachází v těžké ekonomické situaci a je jedním z důvodů chudoby na Sibíři. Z pohledu starší generace autor nahlíží na současné uspořádání pasteveckých stád a srovnává názory mladších a starších kočovníků. Věnuje se také upadající kultuře, která se pomalu asimiluje se sousedními a náboženství, které v důsledku nezájmu o evenskou kulturu ze strany mladších Evenů také upadá.

ZÁVĚR

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo přiblížit čtenáři současné problémy sibiřského prostředí v podání české dokumentaristické filmové tvorby.

Na začátku práce jsme popsali českou dokumentární scénu a různé žánry, které se objevují na filmových plátnech i na televizních obrazovkách. Filmy jsme rozdělili na cestopisné a celovečerní, přičemž jsme popsali tvorbu dvou nejproduktivnějších autorů, a to Zdeňka Novotného-Bričkovského a Martina Ryšavého. Rozdíl mezi tvorbou těchto dvou autorů jsme spatřili při výběru témat, neboť tvorba těchto dvou režisérů se ze základu odlišuje. Došli jsme k závěru, že tvorba Bričkovského obsahuje témata náboženská a filosofická, čím se zcela odlišují od tvorby Ryšavého, který se primárně zaměřil na poznávání současné sociální problematiky zanikajících málopočetných kultur Sibíře a osud společností v odlehlých prostranstvích tajgy.

Dalším naším cílem bylo analyzovat tvorbu jednoho z českých režisérů a pozorovat sledované problémové okruhy a jejich interpretaci. Pro analýzu jsme vybrali tvorbu Martina Ryšavého, jenž obohatil svým vkladem českou dokumentaristiku o filmové snímky, týkající se současného života málopočetných národů. Konkrétně jsme se zaměřili na filmy *Sibiř – Duše v muzeu* a jeho známější film *Afoňka už nechce pást soby*. V těchto filmech jsme pozorovali podobnou problematiku. Oba filmy se zaměřovaly na současné problémy upadající kultury u málopočetných národů severu. U Jakutů ve filmu *Duše v muzeu* bylo centrálním tématem obrození jakutské kultury, kterou autor zachycoval z pohledu jakutského muzejnictví. Ve svém druhém filmu, *Afoňka už nechce pást soby*, se Ryšavý zaměřil na komplexní zachycení života a problémů evenské populace kočovníků.

Došli jsme k závěru, že ve filmu *Duše v muzeu* autor prezentuje návrat jakutské kultury, který v současné době reaguje na její postupné vymizení během 20. století. Autor považuje jakutskou kulturu za kulturu polomrtvou, k níž se v postsovětské době obracejí národně smýšlející Jakuté.

Svůj zájem obyvatelé projevují snahou obrodit jakutskou kulturu a snaží se přivést do života staré rituály, jež byly v průběhu sovětského působení zapomenuty. Přes všechny snahy o navrácení starých zvyků a rituálů do současného života Jakutů jsou postoje obyčejných lidí k správnému a celoročnímu dodržování těchto rituálů benevolentní a provádění obřadů není zcela správné. Autor přichází s názorem, že kultura v Jakutsku je

už nenávratně ztracená a veškerá úsilí ze strany Jakutů mají za výsledek pouze tvorbu umělého folkloru.

Nicméně se i přesto objevuje přirozený návrat víry, založený na víře ve staré pověry, které pro mnohé Jakuty ožívají. Autor pozoruje obor muzejnictví a vliv pověr na sbírky předmětů, které muzejníci musejí skladovat za speciálních podmínek. Zkoumá přitom historii muzejnictví a právě tu považuje za příčinu vzniku polomrtvé muzeální kultury. Prezentuje názor, že začátek muzejnictví se rovným dílem snažil o zachování mizející jakutské kultury, a přitom byl iniciačním bodem, kdy kultura začala umírat. Dnes proto podle něho Jakuté nevnímají svou kulturu jako něco živé, ale obracejí se k ní z důvodu popularizace národního smýšlení. Otázka jakutského muzejnictví a národního obrození je složitá a ne docela jasná. Názory jakutské inteligence, působící v oboru muzejnictví se v zásadě liší od přístupu ostatní populace.

Na rozdíl od pohledu na obrození kultury u Jakutů, ve filmu *Afoňka už nechce pást soby* jsme došli k závěru, že u Evenů se tento národní obraz smýšlení neprojevuje. Na rozdíl od svých severních sousedů se Eveni o návrat své kultury nesnaží. Velký vliv má u nich prostředí města, které do velké míry ovlivňuje mladou generaci, která natrvalo opouští kočovná stáda sobů.

Autor prezentuje tento jev pomocí generačního rozdílu, který vytváří kontrast mezi mladou a starší generací, jejichž přístup se od sebe principiálně liší nejenom ve vztahu ke kočovnictví. Obě generace potvrzují, že mladí nemají zájem o odvětví pastevectví a staré zvyky evenského národa a raději utíkají do města.

Dospěli jsme k závěru, že úpadek evenského hospodářství zapříčiňuje rovným dílem zlá ekonomická situace, jako i samotný přístup generací ke kočovnictví. Negativní postoje mladé generace jsou však hlavní příčinou mizení náboženství a podílí se i na postupné asimilaci evenské kultury k jakutské.

Oba filmy pojednávají o problémech současného života málopočetných národů Sibiře, jež v dnešní době čelí postupnému zániku své kultury. Snímky odrážejí rozdílný pohled dvou sousedících etnik na budoucnost vlastního národa a kultury. Můžeme zhodnotit, že vliv modernizace a městského prostředí se objevil u obou etnik a modernizace je částečně v obou případech příčinou zániku jejich kultury. Rovněž můžeme najít společný znak v postoji obyčejného člověka k tradičním hodnotám, které u etnik postupně ztrácejí důležitost. Oba národy se ke svým zvykům stavějí s určitým

odstupem, u Evenů je tento odstup vidět o mnoho více. Rozdílný přístup přisuzujeme existenci samotného muzejnictví u národa Jakutů, jež dává prostor aspoň částečnému návratu kultury do života obyvatel a podporuje díky nově vznikajícím legendám návrat tradičního náboženství.

РЕЗЮМЕ

Мартин Рышавы является одним из двух наиболее продуктивных режиссеров, действующих на чешской кинодокументальной сцене. Его фильмы прежде всего намерены на тематику неевропейских народов и вопросы их современной жизни. Среди его кинопроизводства выступают произведения, сосредоточенные на вопросы существования малочисленных народов Сибири в постсоветской России. В течение своего карьера он снял 5 фильмов, в которых основной темой был современный образ общества в Якутии.

Настоящая бакалаврская работа сосредоточится на чешскую фильмографию. Представив основные жанры и лица чешской кинодокументальной среды, она намерена обратить внимание на режиссера, снимавшего фильмы о пространствах Сибири, конкретно на документальные фильмы Мартина Рышаво, так как Сибирь является центральной темой в его произведениях. Главной целью работы является анализ проблематики, изображенной в фильмах Рышаво и интерпретация главной мысли в его произведениях.

Предметом настоящей бакалаврской работы стал Рышавы по поводу того, что проблематике малочисленных народов Сибири не уделяется достаточно внимания со стороны чешской фильмографии. Он является только одним из режиссеров, который сосредоточился именно на малочисленные народы севера и его фильмы характерны разнообразием интерпретации.

Фильмы Рышаво начали возникать в 1995 году, когда он снял свой первый фильм. Его фильмы на чешской кинодокументальной сцене популярны и пользуются большим успехом. Рышавы получил премии на международных кинофестивалях и его книжный роман о Сибири «Путешествия в Сибирь» был тоже оценен.

Основным предметом анализа произведений Рышаво являются в настоящей работе фильмы, поясняющие современные отношения сибирских этносов к своей национальной истории. Данной тематике были посвященные фильмы «Сибирь – Душа в музее» и «Афонька уже не хочет пасти оленей». Оба фильма объясняют проблематику современного отношения этносов к своей национальной культуре. В фильме «Душа в музее» выступают якуты, которые являются одним из народов, стремящихся к сохранению своей национальной

истории и возрождению упавшей в XX веке якутской культуры. С другой стороны, фильм «Афонька уже не хочет пасти оленей» уделяет внимание этносу эвенов, кочевых оленеводов, у которых не проявляются никакие стремления к сохранению их культуры. Данная проблематика достаточно сложная, так как малочисленные народы севера в прошлом находились под сильным политическим влиянием со стороны Советского Союза, и интерес этносов к собственной культуре в течение XX века постепенно упал.

В фильме «Сибирь – Душа в музее» автор изобразил якутские музеи на берегу реки Лены, где с 70 годов прошлого века возникают музеи якутской национальной культуры. Главными лицами фильма являются работники в музее, которые своим рассказом поясняют позицию музея в жизни современного якутского человека.

Автор уделяет внимание возникновению музейного дела в Якутии и с помощью рассказов обсуждает его влияние на культуру якутов. Он представляет музейное дело, главной идеей которого является цель сохранить остатки упавшей якутской культуры. Рышавы в своем фильме показывает два разных подхода к роли музейного дела в истории якутов. С одной стороны, он считает музеи способом, как якутам пришлось сохранить их культуру во время модернизации в XX веке, а с другой предоставляет мнение, что именно музейное дело было шагом к постепенному исчезновению естественных национальных чувств.

Сегодня якуты считаются членами развитого общества, что отражается на их стиле жизни. Они живут в поселках, забывая о своей национальной культуре и коневодстве, которое в прошлом являлось главным хозяйством якутов. Автор поэтому считает их культуру почти мертвой.

Вопреки тому, традиции все таки возвращаются в Якутию в форме попытки людей вернуть старинные ритуалы и обряды в современную жизнь. Автор описывает постепенное повышение усилий со стороны самих якутов, возродить старинные привычки и традицию шаманизма. Рышавы уделяет внимание мнению якутской интеллигенции в отношении к возрождению культуры. Интеллигенция считает эти попытки не искренними и не правильными, так как они полагают, что люди не серьезно и не достаточно заинтересованны к полному возрождению своих

традиций. Они замечают, что люди, проводя обряды, не ведут себя в соответствии с правилами обрядов, и не соблюдают правила религии круглым годом.

Интеллигенция считает этот подход не правильным и критикует людей за их поведение. Однако, они признают, что религия возвращается в Якутию другим образом. Они описывают образ возникнувшей новой интерпретации старинной религии на основе сохранившихся суеверий, связанных с предметами их культа в музее, или обрядами. По их словам, даже генерация жителей, воспитанных в советской идеологии атеизма, начинает верить в разные суеверия, так как разные истории, происходившие в регионе, подтверждают истинность якутского верования. Работники музея описывают в фильме несколько случаев, когда такие истории подтвердили истинность легенд и привлекли людей к верованию.

На основе того автор изображает конфликт сохранения национальной истории с религией. Работнику музея также говорят, что, сильная вера и ее возвращение осложняют работу музейного дела, так как много людей считает экспонаты в музее предметом культа и относятся к ним таким образом. Вопреки стремлениям и тенденциям населения всячески возвращаться к национальной культуре, Рышавы в произведении «Душа в музее» считает культуру якутов только рефлексом первобытной культуры.

В фильме «Афонька уже не хочет пасти оленей» автор хотел познакомиться с отношениями эвенов, оленеводов, к данной теме. Рышавы начал снимать фильм с этим намерением, а в конце у него получился фильм, наблюдающий за проблемами современной жизни этноса, занимающегося кочевым оленеводством. Ключевыми лицами фильма являются молодой оленевод Афонька и его родственники, между которыми автор сосредоточился именно на тетю Афоньки, Марию Егоровну. Эти два человека образуют в произведении большой контраст, благодаря которому зрителю предлагается целостный образ современной жизни общества оленеводов. Автор в фильме раскрывает много проблем, из которых наиболее проявляется проблема поколений. Разница в поколениях заметна в отношении к промыслу оленеводства и стилю жизни оленеводов.

Государство в прошлом в большой мере повлияло на жизнь эвенов, даже на оленеводческую промышленность, объединив их собственные стада в совхозные. После распада Советского Союза у оленеводов осталась прежняя система, так как

они из злой экономической ситуации должны были продать своих оленей. Сегодня оленеводческие стада совхозные и частные. Афонька описывает жизнь и работу в совхозном стаде, управляемом государственной фирмой и экономическую ситуацию оленеводства. По мнению Афоньки, работа в стаде тяжелая и скучная, и экономическая ситуация оленеводства не хорошая. Он говорит о низкой зарплате, которая является положительным и совместно отрицательным фактором работы. Низкая зарплата и поставка продуктов в Саккырыр может оленеводам помочь выжить в сибирской тайге, однако, не может им дать средства для улучшения жизненных условий.

Именно это является одной из причин, почему Афонька не хочет остаться в стаде. Автор в фильме показывает среду бедного городского поселка, где оленеводы проживают во время, когда они не заняты кочевкой. Их поселки небогатые, все таки предлагают жителям основное техническое оборудование, как, например, телевизор или радио. Эвены в течение нескольких десятилетий привыкли к жизни в удобных поселках, к современной одежде и другим элементам западной культуры. Семьи оленеводов, проживая в поселках, построенных для оленеводов, постепенно привыкли к жизни в домах, женщинам и детям предлагается выбор между кочевой жизнью и городом. Дети проживают в интернатах, ходят в школу и им позже кажется очень трудно покинуть городскую среду, чтобы пасти оленей в далекой сибирской тайге. Для них оленеводство не кажется быть очень интересным и привлекательным. По этой причине люди постепенно теряют интерес к оленеводству.

С другой стороны, автор предоставляет зрителю мнение Марии Егоровны, которая считает современное отношение молодой генерации очень безответственным. Ей не нравится идея жизни в городской среде. Она чувствует себя дома в сибирской тайге, где она соблюдает эвенские традиции и способ хозяйства, подобным образом, как и ее предки. Тетя Афоньки, Мария Егоровна, представитель собственного хозяйства и образа поведения старшей генерации, которая относится к оленеводству совсем по-другому. По ее мнению государство чрезмерно вмешивается в оленеводство, которое было занятием оленеводов уже перед существованием политики. Она хочет вести себя в соответствии с традицией, и вести даже своих детей к такому образу жизни. Она свою философию воплощает в отношении к работе и животным, которых она считает не только рабочими

животными, как молодые эвены из поселков, а видит связь между природой и человеком. Поведение молодых и их желание покинуть стада считает безответственным бегством за лучшими условиями. Она считает молодую генерацию неспособной вести оленей сибирской тайгой. Мария Егоровна описывает их отношение и потерю интереса к оленям. По ее мнению, молодые оленеводы слишком привыкли к жизни в городе. Этот факт подтверждает и другой эвен из поселка, который считает молодую генерацию неспособной выжить в «сибирской тишине».

Потеря интереса к оленеводству может повлиять на сохранение традиции, не только оленеводства, но и на будущем эвенского этноса. У эвенов продолжает тенденция к ассимиляции к якутам. Они постепенно теряют свой язык. Вопреки тому, что в Якутии возникают школы, в которых дети учатся языки своих народов, из фильма очевидно, что они в школе не понимают почти ни слова, и даже старшие эвены не считают процесс ассимиляции проблемой, в такой мере, как языковые институты. Для эвенов язык уже является мертвым, и поэтому не существует причина, почему они должны его сохранять.

То же самое происходит с религией. Люди делают ритуалы и обряды только из привычки, чтобы не обидеть духов Сибири, в которые многие уже не верят. Они не считают обряды религией, и многие привычки уже не соблюдают. Афонька, например, говорит, что он считает себя «современным человеком» и религию не принимает. Мария Егоровна, с другой стороны, соблюдает большинство ритуалов, связанных с верованием и свою веру воплощает в свою жизненную философию.

Большой проблемой для эвенов может являться их неблагоприятная экономическая ситуация и проблемы с алкоголем, которые очень часто в поселках заканчиваются самоубийством.

В фильме «Афонька уже не хочет пасти оленей» Рышавы показал современные проблемы эвенов, которые, прежде всего, касаются упадающего интереса молодой генерации к национальной культуре. Подобные процессы мы можем видеть и в фильме «Душа в музее». А разница в том, что, якуты, наоборот, стремятся к сохранению национальной культуры. У них, благодаря интересу со стороны институтов, музейного дела и жителей, культура становится важнее и занимает место в жизни современного якута.

FILMOGRAFIE

1. BARTOŠKA, Jiří a DONUTIL, Miroslav. Na cestě po Bajkalu. [online video]. [vid. 2015-10-1]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1185966822-na-ceste/207562260120025>
2. ČERNOUŠEK, Štěpán. Pátrání po táborech Gulagu. [online video]. [vid. 2015-10-1]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1096911352-objektiv/8106-zapisky-z-cest/26576-sibir-patrani-po-taborech-gulagu/>
3. JURÁSEK, Jakub. Krokem, jezerem, ledem – Bergans Bajkal. [online video]. [vid. 2015-10-1]. Dostupné z: <https://vimeo.com/18509059>
4. KRATOCHVÍL, Martin. Burjatský buddhismus. [online video]. [vid. 2015-10-1]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/1185258379-cesty-viry/313298380030008-burjatsky-buddhismus/>
5. NOVOTNÝ-BRIČKOVSKÝ, Zdeněk. Vorga – Cesta mezi břehy. [online video]. [vid. 2016-2-7]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=IOEvNvILIXA>
6. NOVOTNÝ-BRIČKOVSKÝ, Zdeněk. Legenda o ptačím vejci. [online video]. [vid. 2016-2-7]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=3HpMeytiPy0>
7. NOVOTNÝ-BRIČKOVSKÝ, Zdeněk. Raduga (slavnost duhy). [online video]. [vid. 2016-1-3]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=PW3cf-Lm9_U
8. NOVOTNÝ-BRIČKOVSKÝ, Zdeněk. V krajinách ticha – Nikolaj a Ludmila. [online]. [vid. 2015-11-15]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=C_W_glknFwI
9. REMUNDA, Filip. Epochální výlet pana Třísky do Ruska. [online video]. [vid. 2015-10-22]. Dostupné z: <http://dafilms.cz/download/key/YpFol2QHpw>
10. RYŠAVÝ, Martin. Afoňka už nechce past soby. [online video]. [vid. 2015-10-15]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=InrB0x9XypA>
11. RYŠAVÝ, Martin. Argiš [online video]. [vid. 2015-10-16]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=pgDhC5cJdwg>
12. RYŠAVÝ, Martin. Malupien, Olšový spas. [online video]. [vid. 2015-10-24]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=fSdr9PsEr9g>
13. RYŠAVÝ, Martin. Medvědí ostrovy. [online video]. [vid. 2015-10-29]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=YMsB3QeDufw>
14. RYŠAVÝ, Martin. Sibiř – Duše v muzeu. [online video]. [vid. 2015-10-18]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=PbjaOEL4WOw>

15. ŠPIDLA, Šimon. Mrtvá trať. [online video]. [vid. 2015-11-2]. Dostupné z: <http://filmecheck.cz/film-32293-mrtva-trat>
16. VÁGNER, Jakub. Rybí legendy Jakuba Vágnera. [online video]. [vid. 2015-11-14]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=LblRUf25iTg>

MONOGRAFIE

1. *История и культура эвенгов. Историко-этнографические очерки.* Санкт-Петербург: Наука, 1997. 179 s. ISBN 5-02-028337-1.
2. GAUTHIER, Y. *Xenofontov aneb strážce chrámu* In: KSENOFONTOV, *Sibiřští šamaní a jejich ústní tradice: s dodatkem Šamanismus a křesťanství.* Praha: Argo, 2001, s. 181. ISBN 80-7203-334-4.
3. ЛЕВИН, М.Г. – ПОТАПОВ, Л.П.. *Народы Сибири. Этнографические очерки.* Москва-Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1956. 1083 s.
4. FRENCH, R.A. – WOOD, A.. *Development of Siberia: people and resources.* Londýn: Macmillan, 1989. 266 s. ISBN 0333462440.
5. RYŠAVÝ, Martin. *Cesty na Sibiř: román.* Vyd. 1. Praha: Revolver Revue, 2008. 365 s. ISBN 978-80-87037-13-3.
6. VITEBSKY, Piers. *Sobí lidé: život se zvířaty a duchy na Sibiři.* Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON) ve spolupráci s Českou asociací pro sociální antropologii (CASA), 2009. 384 s. ISBN 978-80-7419-005-6.

INTERNETOVÉ ZDROJE

1. АССОЦИАЦИЯ КОРЕННЫХ МАЛОЧИСЛЕННЫХ НАРОДОВ СЕВЕРА: *Ассоциация эвенгов* [online]. [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: <http://yakutiakmns.org/associaciya-evenov>
2. ИЛИН: *Оленеводство в России.* [online]. [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: <http://ilin-yakutsk.narod.ru/2005-1/18.htm>

3. КАСТИЕЛЛОВА, Марина. *Мартин Рышавы любит Сибирь и шаманов*. [online]. [cit. 2016-04-02]. Dostupné z: http://www.radio.cz/ru/rubrika/bogema/martin-ryshavy-lyubit-sibir-i-shamanov?set_default_version=1
4. ЛАШТОВИЧКА, Михал. *Успех фильма «Афонька уже не хочет пасти оленей» или - Чешский документалист Мартин Рышавы*. [online]. [cit. 2016-04-02]. Dostupné z: <http://www.radio.cz/ru/rubrika/razgovor/uspex-filma-afonka-uzhe-ne-xochet-pasti-olenej-ili-cheshskij-dokumentalist-martin-ryshavy>
5. MAGNESIA LITERA: Vybrané vítězné knihy. [online]. [cit. 2016-04-02]. Dostupné z: <http://www.czechlit.cz/cz/hlavni-oceneni/magnesia-litera/>
6. YAKUTSKHISTORY.NET: *Якуты* [online]. [cit. 2016-04-03]. Dostupné z: <http://www.yakutskhistory.net/%D1%8F%D0%BA%D1%83%D1%82%D1%8B/>

ANOTACE

Jméno a příjmení autora: Romana Juríková

Název katedry: Katedra slavistiky

Název fakulty: Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Název bakalářské práce: Problémy současné Sibiře pohledem české dokumentaristiky

Vedoucí práce: doc. Mgr. Jitka Komendová Ph.D.

Počet znaků: 83 204

Počet titulů použité literatury: 16 (filmové) +6 (knižní) +6 (internetové)

Jazyk práce: čeština

Klíčová slova: český dokumentární film, Martin Ryšavý, málopočetné národy Sibiře, sibiřská kultura, problémy současné Sibiře, muzejnictví, pastevectví sobů, Eveni, Jakuté

Charakteristika bakalářské práce: Tato bakalářská práce se zabývá popisem české filmové dokumentární scény. Zaměřuje se na autory, již se ve své tvorbě věnovali prostranství Sibiře. Předmětem bakalářské práce je především tvorba jednoho z nejproduktivnějších českých režisérů Martina Ryšavého. Cílem práce je analýza zobrazovaných témat a jejich interpretace ve filmech „Sibiř – Duše v muzeu“ a „Afoňka už nechce pást soby“, kde autor prezentuje současné problémy málopočetných národů severní Sibiře.

ANOTATION

Name and surname: Romana Juríková

Department: Department of Slavonic Studies

Faculty: Philosophical Faculty, Palacky University Olomouc

Thesis Title: Problems of Contemporary Siberia from a Viewpoint of Czech Documentary Films

Supervisor: doc. Mgr. Jitka Komendová Ph.D.

Number of Symbols: 83 204

Number of sources: 16 (films) + 6 (monography) + 6 (internet links)

Language of the Thesis: Czech

Keywords: Czech documentary film, Martin Ryšavý, indigenous peoples of Siberia, Siberian culture, problems of contemporary Siberia, museology, reindeer herding, Evens, Yakuts

Characteristic of Bachelor thesis: This Bachelor's thesis describes the Czech documentary scene. It focuses on authors whose work portrays the Siberia region. The main focus of this thesis is set on the work of Martin Ryšavý, one of the most productive Czech film directors. The aim of this thesis is to analyse the themes portrayed and their interpretation in films 'Siberia – Soul at a Museum' and 'Afonka Doesn't Want to Herd Reindeer Anymore' in which the author presents contemporary problems of indigenous peoples of Northern Siberia.